

Całość aparatu służącego do wytwarzania dźwięków mowy składa się z trzech narządów: oddechowego, fonacyjnego i artykulacyjnego. Dla jakości mowy jest ważne, aby te trzy narządy funkcjonowały sprawnie, aby ich praca była skoordynowana. Dlatego dla prawidłowego rozwoju mowy dziecka należy stosować cztery rodzaje działań w zakresie zajęć ortofonicznych:

1. Ćwiczenia usprawniające narządy artykulacyjne.
2. Ćwiczenia oddechowe.
3. Ćwiczenia rytmizujące.
4. Ćwiczenia słuchu fonematycznego.

1. Ćwiczenia usprawniające narządy artykulacji:

Ćwiczenia te mają na celu wypracowanie zręcznych i celowych ruchów języka, warg i podniebienia.

W tym zakresie stosuje się:

- dla dzieci 3-letnich-ćwiczenia artykulacyjne wyrabiające mięśnie narządów mowy-na samogłoskach, łatwiejszych spółgłoskach,
- dla dzieci 4-letnich-ćwiczenia artykulacyjne kształtujące mięśnie narządów mowy ze szczególnym uwzględnieniem trudniejszych spółgłosek występujących w tekstach,
- dla dzieci 5-letnich-ćwiczenia artykulacyjne na wszystkich głoskach ze szczególnym uwzględnieniem trudnych spółgłosek przedniojęzykowo-dziąsłowych,
- dla dzieci 6-letnich-ćwiczenia artykulacyjne kształtujące mięśnie narządów mowy na głoskach, wyrazach, wyróżnianie grup spółgłoskowych w krótkich tekstach. Poprawne pod względem mowy wypowiadanie się i recytowanie wierszy bez skandowania.

Pracę należy rozpocząć od usprawniania narządów artykulacyjnych.

Przykłady ćwiczeń języka i warg:

- wysuwanie języka do przodu-język wąski, szeroki. Kierowanie języka w kąciaki ust, usta szeroko otwarte-w prawo, w lewo;
- unoszenie języka na górną wargę-język wąski, szeroki;
- unoszenie języka na górne zęby, cofanie go do podniebienia miękkiego;
- dotykanie językiem zębów górnych, dolnych;
- oblizywanie warg;
- mlaskanie czubkiem języka;

- szerokie otwieranie ust i zamykanie;
- wysuwanie warg do przodu;
- dmuchanie przez złączone wargi, parskanie, cmokanie;
- wymawianie samogłosek i-u, następnie a, e, u, i, oy (zachować tę kolejność).

Powyższe ćwiczenia należy prowadzić w formie zabawowej, np. Kotek oblizuje się po wypiciu mleka. Liczymy ząbki, itp.

1. Ćwiczenia oddechowe:

Ćwiczenia oddechowe mają na celu pogłębienie oddechu, rozruszanie przepony, wydłużenie fazy wydechowej, a także zapobieganie takim niepożądanym zjawiskom jak mówienie na wdechu.

Ćwiczenia:

- dla dzieci 3-letnich-ćwiczenia oddechowe polegające na wprawianiu w ruch lekkich przedmiotów (np. bibułek, papierków) za pomocą dmuchania,
- dla dzieci 4-letnich-kontynuowanie ćwiczeń poprzednich oraz puszczenie baniek mydlanych, zdmuchiwanie kawałka papieru, dmuchanie na zawieszane kulki waty, itp.),
- ćwiczenia w formie zabawowej-chłodzenie gorącej zupy, zdmuchiwanie mlecza, odtajanie zamrożonej szyby-chuchanie, lokomotywa oddaje nadmiar pary, wypuszczanie powietrza z balonika, zabawa w pociąg.

Dla dzieci 5-6-letnich:

- regulowanie oddechu podczas recytowania wiersza, krótkich opowiadań, śpiewu,
- parskanie wargami: brr, prr,
- gwizdanie na jednym tonie, samogłoski ciągnąć na jednym wydechu, łączyć samogłoski: ao, eo, aoe,
- naśladowanie np. syreny en, en,
- łączenie spółgłosek z samogłoskami: za, zo, ze, zu, zy (na jednym wydechu),
- liczenie na jednym wydechu,
- powtarzanie zdań na jednym wydechu.

1. Ćwiczenia rytmizujące:

Są to ćwiczenia bardzo pomocne w pracy nad doskonaleniem i korekcją mowy, szczególnie dla dzieci, których rozwój psychoruchowy nie przebiega prawidłowo.

Ćwiczenia:

- klaskanie językiem w takt muzyki,
- wymawianie sylab: pam, eam,
- rytmizacja tekstu piosenki,
 - wymawianie imion, np. Ola, Zo-sia, Hania. Wyklaskiwanie tych imion, wytupywanie.

1. Ćwiczenia słuchu fonematycznego:

Słuch fonematyczny to zdolność precyzyjnego słyszenia i różnicowania dźwięków mowy.

Ćwiczenia dla dzieci młodszych to porównywanie różnych głosów (np. zwierząt, odgłosów wydawanych przez pojazdy).

Dla dzieci starszych: naśladowanie słyszanych głosów, wyodrębnianie głoski w wyrazie.

Dla 6-latków wyodrębnianie wyrazów w zdaniu, głosek w nagłosie, śródgłosie, wygłosie. Dokonywanie analizy, syntezy prostych wyrazów.

Przykłady ćwiczeń dla dzieci 3-4-letnich: (wydawane przez instrumenty perkusyjne):

- duże dzwony: bim, bam, bum,
- sanki dzwonią: dzień, dzień,
- dzwonek szkolny: din, din, din,
- woda kapie: plim, plim, plam, plam,
- gramy na cymbałkach: pling, pling,
- gramy na gitarze: dang, dang,
- duży bęben: bim, bam, bum,
- mały bębenek: trom, tram, trem,
- talerze: czin, czin,
- harfa: plum, plum,
- trąbka gra: tra-ta-ta,
- duży zegar: tak, tak, tak,
- mały zegarek: cyk, cyk, cyk,
- wykrzykiwanie z radością: hej, ha!

- wołanie: hop, hop,
- usypianie do snu: aaa...,
- rozpoznawanie melodii nuconej, rytmu, ilości uderzeń, odstępy rytmiczne, klaskanie w rytm.

Ćwiczenia słuchowe dla dzieci 5-6-letnich: (przygotowanie do nauki czytania i pisania):

- wyróżnianie wyrazów w zdaniu,
- wyodrębnianie sylab w wyrazach,
- wyodrębnianie samogłosek w nagłosie, śródgłosie, wygłosie,
- wyszukiwanie przedmiotów, których nazwy rozpoczynają się na daną głoskę,
- wydzielanie głosek w wyrazie,
- wydzielanie głoski wygłosowej, np. lasss,
- rozdzielanie wyrazów, które różnią się tylko jedną głoską. Różnica tej głoski powoduje zmianę znaczenia wyrazu:

bułka-półka

domek-Tomek

góra-kura

bal-pal

bąk-pąk

lody-loty

dama-tama

rak-lak

gapa-kapa

buty-budy.

Agnieszka Kotlarz aga_kora@wp.pl